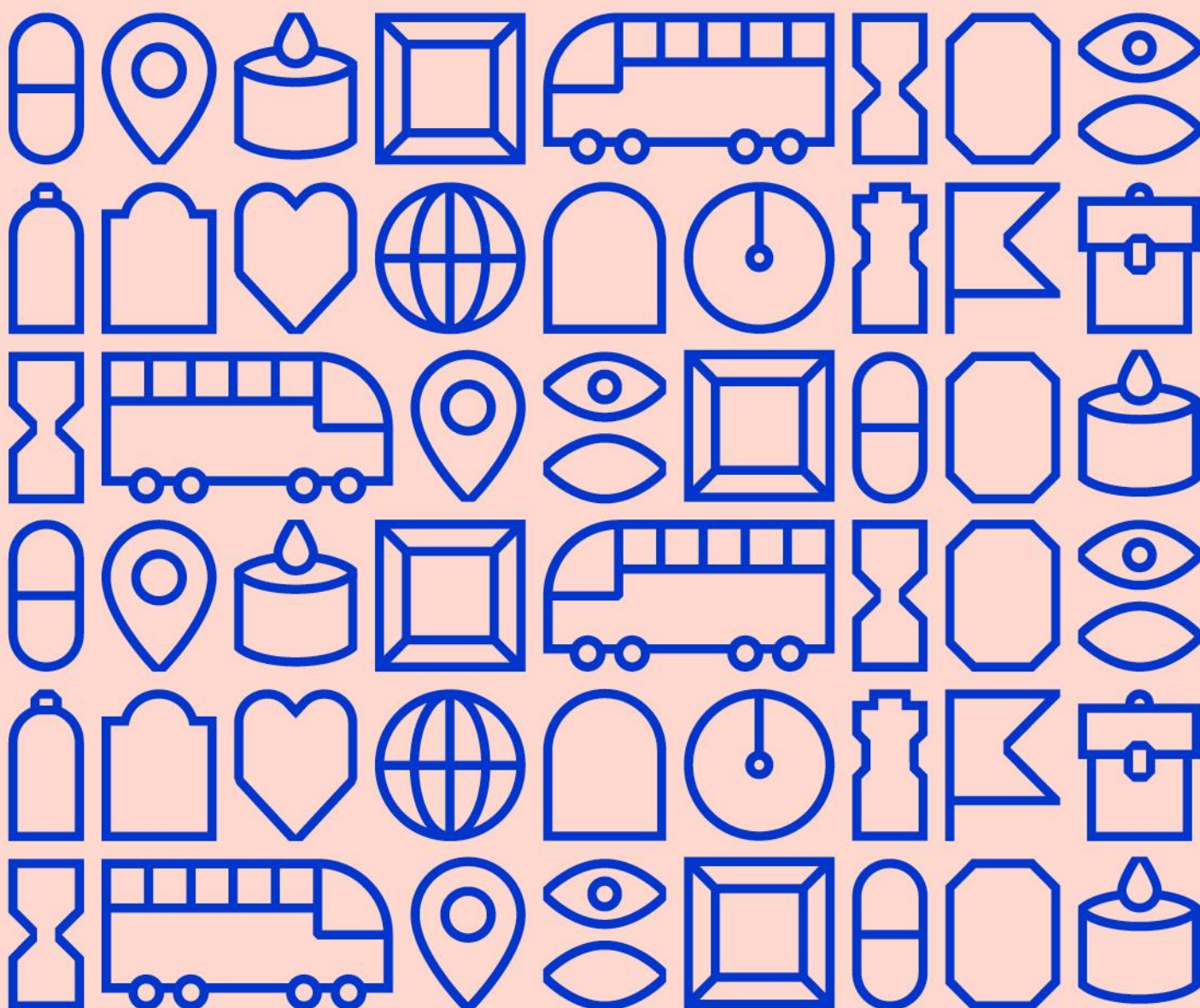

GYULAI VÁR

16. SZÁZAD

Nemzeti Emlékezetpedagógiai
Program

Gyulai vár

16. század

„Jöjj el, lásd meg, éld át!”

BUDAPEST, 2024

Tartalom

1. Bevezető.....	2
2. Előkészítő óravázlat.....	4
3. Helyszíni feladatok	13
a. Nyomkeresés	13
b. Képes krónika.....	15
c. Helyszíni kvíz / Tudáspróba.....	16
d. Drámapedagógia.....	19
4. Tanórai utófeldolgozás.....	20
5. Forrásjegyzék.....	21
6. Melléklet.....	22
Helyszíni feladatok	23
Nyomkeresés	23
Képes krónika	26
Helyszíni kvíz / Tudáspróba.....	29
Drámapedagógia.....	31
Tanórai utófeldolgozás.....	37

1. Bevezető

Mit kell tudni a programról?

A Nemzeti Emlékezetpedagógiai Program (NEP) azért jött létre, hogy lehetőséget nyújtson a köznevelésben tanuló diákok számára Magyarország nemzeti és történelmi emlékhelyeinek megismerésére. Az egyes emlékhelyekre kidolgozott programok során a részt vevő osztályok előbb tanórai keretek között felkészülnek az adott emlékhely történetéből, majd egy napos látogatást tesznek az emlékhelyre. A látogatás során – a program részeként kidolgozott – helyben elvégezhető feladatok megoldásával (pl. nyomkeresés, képes krónika stb.), élményt adó módon ismerik meg az adott emlékhely jelentőségét. A kirándulás után ismét tanórai keretek között tudják bemutatni elkészített projektfeladataikat, illetve az emlékhely témájában készített, érettségi típusú feladatok megoldásával megszerzett tudásuk is ellenőrizhető. Az egyes emlékhelyekhez készített programcsomagok jól illeszkednek az iskolai tantervi követelményekhez, így kiválóan alkalmasak a törzsanyag kiegészítésére, elmélyítésére, mélységelvű témafeldolgozásra.

A program részei, lebonyolítása

1. **Előzetes felkészülés (1-2 tanóra):** A NEP oldaláról letölthetők az előzetes felkészülés anyagai: a felkészítő óra óraterve, valamint a hozzá mellékelt ppt. Ezt a történelemtanár kollégák maguk tudják felhasználni tanórai keretek között. Miután feldolgozták a szakmai-tartalmi kérdéseket, érdemes a helyszínen elvégzendő feladatokat is átbeszélni, valamint megalakítani a leendő csoportokat.
2. **Látogatás az emlékhelyen (1 napos kirándulás):** Amennyiben egy múzeum vagy más intézmény működteti az emlékhelyet, úgy a látogatás előtt szükséges egyeztetni az intézménnyel. A programban részt vevő helyszínek már ismerik a NEP-et, így szükség esetén tudnak segíteni. A megérkezés után **az első feladat a „nyomkeresés”,** melynek során a diákok csoportosan, a program részeként megadott térképvázlat és a hozzá tartozó feladványok segítségével kutatják végig az emlékhelyet. **Második feladatként** célszerű a **„képes krónikát”** elkészíteni (párhuzamosan a nyomkereséssel) – ennek során a csoportokba szerveződött diákok az emlékhely előre megadott legfontosabb, legszebb részeit felkeresik, és egy-egy kis videóban némi magyarázattal megörökítik. Később ezt egységes videóvá szerkesztik, melyet majd a látogatást követő tanórán tudnak bemutatni. Ezek után következhet a **„tudáspróba”,** mely egy klasszikus teszt kvíz sor. Ennek megoldása jól összegzi, illetve ismétli át az emlékhely fontos tudnivalóit. Az igazán lelkes csoportok negyedik részként **drámapedagógiai feladatot** is megoldhatnak, mely szintén azt a célt szolgálja, hogy minél inkább átélhető legyen az emlékhely története – a feladatot akár már a felkészítő órán ki lehet osztani, hogy minél jobban föl tudjanak rá készülni a csoportok. A program keretében megadott feladatok mellett természetesen igénybe lehet venni az adott emlékhely tárlatvezetését vagy múzeumpedagógiai foglalkozását, ugyanakkor mindez adott esetben már meghaladhatja az optimális 3-4 órás időkeretet.
3. **Utólagos feldolgozás (1-2 tanóra):** A látogatást követő történelemóra(ko)n az egyes csapatok be tudják mutatni a helyszínen fölvetett videóikból összevágott „képes krónikákat”, melyeket a tanárkollégák és az osztály többi tagja is értékelhet. Ezek

után pedig immár tantermi keretek között lehet megoldani az emlékhellyel kapcsolatos ismereteket és kompetenciákat elváró érettségi típusú feladatokat, mintegy a program zárásaként.

Néhány információ a gyulai vár programcsomagjáról

- A gyulai várnál elvégzendő feladatok nagyobb része a várban található kiállításához kapcsolódik, de fontos, hogy a vár szűkebb környezetét is feltérképezzük. Az utazás előtt mindenféleképp ajánlott felvenni a kapcsolatot a helyi múzeumpedagógussal.

[Vár - Gyulai vár \(gyulavara.hu\)](http://gyulavara.hu)

- A megadott programcsomag az általános iskolások számára inkább 8. évfolyam végén, míg a középiskolásoknak elsősorban 10. évfolyam végén ajánlott.

2. Előkészítő óravázlat

Ajánlott korosztály és tananyag: 8. évfolyam: *A magyar megmaradás kérdései* kerettantervi téma; 10. évfolyam: *A török hódoltság kora Magyarországon* kerettantervi téma

Ajánlott időtartam: előkészítés: 1–2 tanóra; feladatok a helyszínen: 3–5 óra; lezárás: 1 tanóra

Munkamódszer és segédanyag: tanári előadás ppt-prezentációval; tanári ismétlő kérdések; helyszíni csoportos és egyéni feladatok; egyéni ellenőrző feladatok

A szerző ezúton is köszöni Cseresznyés János történész-muzeológus segítségét.

Előkészítő óra / órák

Tananyagvázlat	Tanári kérdések	Prezentáció
<p>A gyulai vár napjainkban</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gyula az Alföld délkeleti részén helyezkedik el, sík vidéken – ezáltal nem „megszokott” a vár fekvése. • A gyulai vár – napjainkban mindenki a gótikus, trapéz alakú téglavárat ismeri, amelyet a 15. században építettek. (A vár ekkor valójában főúri uradalmi központnak épült.) • A vár 1566-os ostroma beleilleszkedett a várháború korába (pl. 1552-es hadjárat, vagy 1566: Szigetvár eleste). • 1521-ben Nándorfehérvár ostroma 66 napig tartott, mielőtt augusztus 29-én a török elfoglalta. A gyulai vár védői 1566-ban 63 napig tartottak ki, majd a várkapitány átadta a várat a töröknek.	<p>Keressük meg az atlaszban Gyulát! Mit állapíthatunk meg a város földrajzi elhelyezkedéséről?</p> <p>Milyen híres török kori ostromokról tanultunk? Hozzunk rá egy-két konkrét példát!</p> <p>Melyik volt az egyik leghosszabb ideig tartó ostrom?</p> <p>Mennyi ideig tartottak ki az ostromlott gyulai vár katonái? (tippelés)</p>	<p>2. dia: A gyulai vár ma</p>
<p>A gyulai vár és környezete napjainkban</p> <ul style="list-style-type: none"> • A vár környezete madártávlatból.	<p>Mit látunk a váron kívül a képen?</p>	<p>3. dia: A vár és az Almásy-kastély (drónfelvétel)</p>

Tananyagvázlat	Tanári kérdések	Prezentáció
<ul style="list-style-type: none"> • Ma is látható a vár melletti Vártó, amely persze nem a 16. századi állapotot mutatja, de érzékelteti, hogy milyen lehetett egy természetes akadály a vár tövében. • A távolban a nemrég felújított Almásy-kastély látható, amelyről a későbbiekben még lesz szó.		
<p>A hódoltság létrejötte</p> <ul style="list-style-type: none"> • Az oszmán-törökök 1541-ben elfoglalták Budát. • Az ország három részre szakadása: Magyar Királyság, Erdélyi Fejedelemség (Keleti Magyar Királyság), Hódoltság. • Az Oszmán Birodalom élén: Szulejmán szultán (1520–1566); a Magyar Királyság a Habsburg Birodalom fennhatósága alá került: I. Ferdinánd (1526–1564), illetve Erdélyben: János Zsigmond (ekkor még kisgyermekként). • Az Erdélyi Fejedelemség az Oszmán Birodalom vazallusa lett, és a törökök kisebb haderővel segítették is János Zsigmond hatalmának kiterjesztését. • A török terjeszkedés egy kiszélesedő sávban a Dunántúlon (pl. Esztergom, Székesfehérvár, Pécs), illetve a Duna-Tisza között folytatódott.	<p>Mikor történt az ország három részre szakadása?</p> <p>Hogyan nevezték az egyes országrészeket?</p> <p>Kik álltak az egyes országrészek élén?</p> <p>Mekkora mozgástérrel rendelkezett az Erdélyi Fejedelemség?</p> <p>Hogyan folytatódott a törökök terjeszkedése 1541–1552 között?</p>	<p>4. dia: Térkép – Magyarország 1541 után</p>
<p>Az 1552-es török hadjárat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Néhány példa kiemelése (pl. Drégely, Szolnok, Temesvár).	<p>Mely várakat foglalta el 1552-ben az Oszmán Birodalom?</p> <p>Mi történt ekkor Temesváron?</p>	<p>5. dia: térkép – A várháborúk kora</p>

Tananyagvázlat	Tanári kérdések	Prezentáció
<ul style="list-style-type: none"> • 1552-ben Temesvár védői – a hosszú ostrom után szabad elvonulás ígéretével – feladták a várat. A kivonulókra azonban rátámadt a török haderő. A közelharcban súlyos sebeket szerzett várkapitányt, Losonczy Istvánt az oszmán haderő fővezére, Ahmed pasa lefejeztette. • Eger védelme, Dobó István szerepe. • Néhány ostrommozzanat kiemelése (pl. a várfalak lövetése, a várfalak aláaknázása, tömegroham).	<p>Melyik vár tudott ellenállni 1552 őszén?</p> <p>Ki volt a vár kapitánya?</p> <p>Idézzük fel Gárdonyi Géza <i>Egri csillagok</i> című műve alapján, hogyan zajlott egy várostrom! Milyen főbb mozzanatokra emlékszünk?</p>	<p>6. dia: Az ostrom eszközei: egy korabeli ostromlőveg</p> <p>7. dia: Egy török topcsi lövés közben (fantáziarajz)</p> <p>8. dia: A várfalak megrohanása</p>
<p>Gyula mint végvár</p> <ul style="list-style-type: none"> • Temesvár 1552-es elvesztését követően a Habsburg katonai kormányzat végvárrá nyilvánította Gyulát. • A végváraknak legalább egy hónapig kellett feltartóztatniuk a támadó haderőt. • A török ostromtaktika miatt (akár hetekig tartó ágyúzás és tömegrohamok) szükséges volt a vár kibővítése és megerősítése. • Ebben az időszakban itáliai várépítő mesterek tevékenykedtek a Magyar Királyság végvárainak átépítésén, és Gyulán is hasonló munkálatok kezdődtek meg. • Gyula városát a Fehér-Körös folyó ágai fogták közre, illetve maga a vár a ma már nem létező Sarkadi-tó szigetén feküdt. • Mindez természetes védelmet nyújtott Gyulának, igaz, később	<p>Vajon miért értékelődött fel Gyula szerepe az 1550-es években?</p> <p>Hogyan és miért zajlott le a vár átépítése a korszakban?</p> <p>Figyeljük meg a képeket (9. dia)! Milyen védelmi rendszer épült ki Gyulán?</p> <p>Milyen részei vannak a gyulai várnak?</p> <p>Figyeljük meg a korabeli metszetet (13. dia)! Próbáljuk meg elkülöníteni a vár egyes részeit! Miből épült a külső várfalak nagy része? Milyen bástyákat láthatunk?</p> <p>Hol látható a metszeten Gyula városa?</p>	<p>9-10-11. dia: Gyula vára és városa az 1566-os ostrom idején (rekonstrukciós grafika)</p> <p>12. dia: Az olasz bástyák előnyei</p> <p>13. dia: Matthias Zündt metszete a régészek szerint a leghitelesebb korabeli ábrázolás</p>

Tananyagvázlat	Tanári kérdések	Prezentáció
<p>a támadó törökök a folyó egy-egy szakaszának lecsapolásával közelebb jutottak a várfalakhoz.</p> <ul style="list-style-type: none"> • A napjainkban is látható téglavár a 16. században fehérre meszelt falakkal rendelkezett, ami a rekonstrukciós képeken jól kivehető. • A téglavár csak az utolsó védelmi szakasz volt 1566-ban. Az ún. belső várat egy palánkvár fogta közre, majd egy külső vár, illetve azon túl az ún. huszárvár helyezkedett el. A gyulai vár kiterjedése tehát sokkal nagyobb volt, a huszárvár falaira épült fel a 18. században az Almásy-kastély. (Akkori építője Harruckern János volt.) • A támadó töröknek tehát először a vízi akadályokat kellett leküzdenie, majd a vár egyes részeit külön-külön megostromolnia. Mindez elhúzódó ostromot feltételezett. • A várfalak nagyrésze palánkból épült (mélyen leásott, egymáshoz erősített cölöpökből, gerendákból álló falak közé földet döngöltek). • A vár bővítése során olaszbástyákat építettek ki, amelyek sokkal jobb kilövési lehetőséget biztosítottak a várfalat rohamozó ellenségre. • Gyula városa a Fehér-Körös folyóágak közötti földterületen helyezkedett el, stratégiai szinten védhetetlen pozícióban feküdt.		

Tananyagvázlat	Tanári kérdések	Prezentáció
<p>Gyula város</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gyula mezővárosként, azaz földesúri joghatóság alá tartozó településként létezett a török hódítás előtt, lakói főleg mezőgazdaságból és állattenyésztésből éltek meg. • Az állat- és borkereskedelem határozta meg a gazdasági kapcsolatukat, de jelentős céhes kézművesipar is kialakult. • Gyula heti piactartási joggal rendelkezett, illetve a korszakban elnyerte az évi vásártartásának jogát is. • A kutatók mintegy 2500 főre teszik a lakosság számát.	<p>Mit jelent a mezőváros kifejezés?</p> <p>Miben különböztek a mezővárosok a szabad királyi városoktól?</p> <p>Milyen jogállásúak voltak a mezővárosok lakói?</p> <p>Milyen gazdasági tevékenységet folytattak a mezővárosok?</p>	<p>14. dia: Gyula, a vár és mezőváros kiterjedése (rekonstrukciós grafika)</p>
<p>Gyula stratégiai helyzete</p> <ul style="list-style-type: none"> • 1552 után a Magyar Királyság egyik legtávolabbi végvára lett, beékelődött a hódoltság és az erdélyi területek közé. Miután 1557-ben Várad János Zsigmond fennhatósága alá került, még inkább elszigetelődött. • Nehezen védhető, ellátása is nehézkes volt, emellett a mintegy 900 fős védősereg zsoldkifizetése is sokszor hónapokat csúszott. A korban a végvári vitézek nemcsak pénzben, hanem áruban is kapták a zsoldjukat, de a bécsi udvar a hatalmas hadikiadások miatt gyakran késett a kifizetésekkel. • A végvári vitézek gyakran a hódoltsági falvak lakosainak adóztatásával tettek szert jövedelemre. Ilyenkor az egykori földesúr számára behajtott járandóságából részesülhettek.	<p>Miért volt stratégiailag nehezen védhető Gyula?</p> <p>Mit jelent a „se pénz, se posztó” kifejezés?</p> <p>Miért alakult ki a kettős adóztatás a hódoltság területén?</p>	<p>15. dia: Végvári vitézek korabeli metszeten és hagyományőrzők napjainkban</p>

Tananyagvázlat	Tanári kérdések	Prezentáció
<p>Kerecsényi László főkapitány</p> <ul style="list-style-type: none"> • A zalai nemesi családból származó Kerecsényit 1560 végén nevezték ki gyulai főkapitánynak és Békés vármegyei főispánnak. • Kerecsényi 1554-1555-ben Szigetvár kapitánya is volt, 1559-ben bárói rangot nyert el. • Miután Kerecsényi megérkezett Gyulára, hatalmas erőfeszítést tett a vár korszerűsítésére.	<p>Olvassuk el Kerecsényi 1561-ben írt levelének részletét! Mennyire tartotta alkalmasnak a várat a sikeres védekezésre?</p>	<p>16. dia: Kerecsényi László címere és forrásrészlet</p>
<p>Az 1566-os ostrom</p> <ul style="list-style-type: none"> • 1566-ban Szulejmán szultán hadereje Szigetvár ellen vonult, míg sógora, Pertev pasa 30 ezer fős sereggel Gyulára támadt. • Mintegy 2100 védő (1500 magyar és szerb + 600 német) védte a várat. • Miksa király hadereje végig Győr alatt maradt - nincs remény a felmentésre, sem itt, sem Szigetvárnál. • Július 2.: az ostrom kezdete • Július 23.: a huszárvár feladása • Augusztus 3.: sikertelen török roham a belső vár ellen • A törökök elterelték a Körös vizét, így a vár kútjai is leapadtak. • A védők körében vérhasjárvány dúlt + kifogytak a készletekből. • Augusztus közepén Kerecsényi tárgyalásokat kezdett a törökkel. • A fegyverszünetet követően szeptember 2-án a védők feladták a várat.	<p>Melyik vár ellen indult meg Szulejmán szultán főhaderejével 1566-ban?</p> <p>Hányszoros számbeli fölényben volt az ostromló török sereg Gyula alatt?</p> <p>Olvassuk el Zrínyi Miklós művének részletét! Kit tartott felelősnek Gyula elestéért?</p> <p>Milyen pontos leírás szerepel a részletben, amelyet a rekonstrukciós rajznál is felhasználtak a kutatók?</p>	<p>17. dia: Az ostrom menete</p> <p>18. dia: Emléktábla-avatás 2016-ban</p>

Tananyagvázlat	Tanári kérdések	Prezentáció
<ul style="list-style-type: none"> • A kivonuló kb. 500 főre csökkent védősereg a törökök rátámadtak, Kerecsényi fogásba esett, majd kivégezték. • Az ostrom 63 napig tartott, a védők csaknem a leghosszabb ideig álltak ellen a korszakban.		
<p>Gyula a török hódoltság idején</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vilajet, szandzsák fogalma • Gyula a temesvári vilajet része lett, és egyből szandzsákszékhelyé vált. • A várban mintegy 900 fős török védősereg szolgált. • A várban felépítettek egy Szulejmán szultánról elnevezett dzsámit, mellette egy minaretet. • Evlia Cselebi török utazó így írt Gyuláról (1664 körül): „[...] két dsámin és Ali bég türbején [mauzóleum] kívül a várban ólomtetejű középület nincs. Van kilenc závieje [kisebb cellákkal rendelkező épület], három medreszeje [középfokú iskola], két kolostora, három elemi iskolája, tizenegy fürdője. Van 200 boltja; a külső városban három temploma.” Evlia Cselebi török világutazó Magyarországi utazásai 1664-1666 (oszk.hu) (további részletek innen: 226-230. oldal) • A várat a török elleni felszabadító háború során a császári sereg 1695-ben foglalta vissza.	<p>Hogyan rendezkedett be az Oszmán Birodalom a hódoltság területén?</p> <p>Olvassuk el a forrásrészletet! Mi jelezte a törökök tartós berendezkedését Gyulán?</p> <p>Mikor kezdődött a felszabadító háború?</p> <p>Mikor és melyik békével ért véget az Oszmán Birodalom magyarországi uralma?</p>	<p>19. dia: Gyula a török megszállás alatt</p>

Tananyagvázlat	Tanári kérdések	Prezentáció
<p>A vár környezetének átalakulása</p> <ul style="list-style-type: none"> • Az Udvari Haditanács 1700-ban elrendelte a vár külső védműveinek lebontását. • A vár 1722-es ábrázolásán még állt az egykori huszárvár udvarára épült dzsámi és minaret. • Harruckern János ebben az időben kezdte kiépíteni az udvarházát. • A későbbiekben ezt barokk stílusú kastéllá építették át, jelentősen kibővítve az épületet.	<p>Mi történt a magyarországi várak nagy részével a felszabadító háború lezárultával?</p> <p>Figyeljük meg az 1722-es ábrázolást! Vajon melyik épület lehet az 'F' jelzésű?</p> <p>Keressük meg ezt az épületet az 1749-es ábrázoláson is!</p> <p>Hogyan alakult át ez az épület az 1857-es ábrázolás idejére?</p>	<p>20. dia: A gyulai vár sorsa a 18. században</p> <p>21. dia: 18. század közepi ábrázolás (Hueber Antonius vízfestménye, 1749)</p> <p>22. dia: A vár és a kastély ábrázolása 1857-ben</p>
<p>A honvédtisztek lefegyverzése 1849-ben</p> <ul style="list-style-type: none"> • A szőlősi (világosi) fegyverletétel után néhány nappal az oroszok Gyulára szállították a fogságukba esett honvédtiszteket, köztük tíz, később Aradon kivégzett főisztet. • A tiszti állomány megtarthatta oldalfegyverét. Egy részüket magánházakban, néhányukat a gyulai várban szállásolták el. • 1849. augusztus 22-én a helyszínre érkező császári tábornok mindezt megdöbbenve tapasztalta, és azonnal elrendelte a honvédtisztek lefegyverzését. • A visszaemlékezések szerint ez a szomorú esemény a kastély udvarán zajlott le, néhányan a kastély földszinti termébe az ablakon keresztül dobták be a kardjukat.	<p>Mikor és hol tette le Görgei Artúr hadereje a fegyvert az orosz hadsereg előtt?</p> <p>Soroljuk fel az aradi tizenhárom vértanú nevét!</p> <p>Nézzünk utána az interneten, kiket vettek át közülük a Habsburg-csapatok fogolyként Gyulán az oroszoktól!</p>	<p>23. dia: az 1849-es kapituláció</p>

Tananyagvázlat	Tanári kérdések	Prezentáció
<ul style="list-style-type: none"> • 1849. augusztus 24-én kezdődött meg a fogságba esett honvédtisztek átszállítása Gyuláról Aradra. A vár melletti Honvédtiszti Emlékhely rájuk emlékeztet.		

3. Helyszíni feladatok

Feladatok a gyulai várnál

Nyomkeresés

- Csoportokat alakítunk.
- A csoportok a gyulai vár tágabb körzetében egy térkép segítségével megkeresik a helyszíneket, és párosítják azokat a megfelelő meghatározásokkal, illetve válaszolnak a kérdésekre.

Képes krónika (kisfilmkészítés)

- A csoportok a gyulai várban a telefonjukkal filmfelvételeket készítenek az alábbi szempontok szerint:
  - A) változat: minden csoport végigjárja a várat, és a helyszín számára legérdekesebb pontjairól készít rövid felvételeket, majd az elkészülő kisfilmben a gyulai vár egész környezetét is bemutatja.
  - B) változat: minden csoport csak egy-egy tematikus téma mentén halad a gyulai várban, és azt mutatja be részletesen.
  - C) változat: ha a tanulók nem tudnak kisfilmet készíteni, fotóznak, és abból prospektust állítanak össze.
- A csoportok a megadott helyszínekből előre készülnek, hogy tudják, mit kell lefilmezni, és milyen szöveget mondjanak.
- Otthon ezt megvágják, zenét vágnak alá, feliratokat készítenek.
- A záróórán a kisfilmeket bemutatják.

Tudáspróba

- A diákok egyénileg vagy csoportban kitöltenek egy feleletválasztós tesztet a gyulai várról és történetéről, valamint a kiállítás anyagából.

Drámapedagógia

- A csoportok a gyulai vár előtt előadnak egy, a helyszínen játszódott történelmi jelenetet.
- A két téma kiosztása: közeledik a török haderő, és Kerecsényi László elhatározza, hogy feladja a várat.
- A csoportok otthon készülhetnek a jelenetre szöveggel, szereposztással, kellékekkel.

Prezentáció: 24. dia: a feladatok áttekintése; 25. dia: a nyomkereső feladat térképe

a. Nyomkeresés

A diákok négy-öt csoportban megkeresik a gyulai vár tágabb környezetében, illetve a várban a térképen bejelölt helyszíneket, és egy táblázatban párosítják a megfelelő leírásokkal.

Előkészület: Csak a csoportokat érdemes előre beosztani, a csoporttagok azután a többi feladatot is együtt végzik el. Természetesen lehet kevesebb csoportot is létrehozni, ebben az esetben nem minden feladatot fogunk kiosztani. Ha több mint öt csoportot alkotunk, akkor többen azonos feladatot fognak végezni. A csoportok ideális létszáma 3-6 fő.

Segédanyag: térkép és kitöltendő táblázat (a tanár számára megoldások is).

A helyszínen: A csoportok önállóan mozognak és dolgoznak, egy-másfél órát érdemes a feladatra szánni.

Ellenőrzés: A megoldások segítségével helyben és szóban a legérdekesebb, de időhiány esetén a táblázatokat beszédve írásban is lehet.

A tanulói feladatlapot és a térképet ld. a Mellékletben.

Nyomkeresés – Megoldások

Leírás	Kapcsolódó kérdés	Sorszám a térképen
A történelmi emlékhely rövid bemutatását összegző tábla, ahonnan jó kilátás nyílik a várra és az előtte lévő részre.	Hány évig uralta a török a várat? 129 évig	4.
Az 1566-os ostromot bemutató dioráma, amely néhány percben látványos elemekkel mutatja be az egykori küzdelmet.	A vár melyik részét foglalták el először a törökök? a huszárvárat	10.
A török hódoltság korában épült a gyulai vár részeként álló huszárvár kaputornyának alapjaira a kastély ma is álló kapuépítménye.	Mi áll az építmény átjárójában? eredeti római márványszobor	1.
A lovasszobor a 16–17. századi végvári vitézeknek állít emléket.	Melyik kezében tartja a kardot? bal kezében	8.
A török hódoltság korában egy dzsámi és egy minaret állt itt, ma már csak az egykori építmények körvonalait fedezhetjük fel.	Kiről nevezték el a dzsámit? Szulejmán szultánról	3.
A történelmi emlékhely a Gyuláról Aradra hurcolt honvéd főtiszteknek állít emléket.	Hány vértanúra emlékeztet a szoborcsoport? tíz	7.
Az egykori huszárvár külső falai húzódtak nagyjából errefelé, napjainkban a Harruckern-Wenckheim-Almásy-kastély látogatóközpont található itt.	Melyik században kezdték el építeni a kastélyt? a 18. században	2.
A téglavárba ezen a kaputornyon keresztül lehet bejutni.	Hány szintes a kaputorony? négy szintes	9.
A vár előtti üresen álló terület, amelyen egykor többek között a huszárvárat és a belső várat elválasztó vizesárok is feküdt.	Miért tudták pontosan rekonstruálni a 16. századi állapotot a régészek?	5.

Leírás	Kapcsolódó kérdés	Sorszám a térképen
	Nincsenek rajta építmények.	
A vár délnyugati sarkán álló építmény, amely ma jegypénztárként is üzemel.	Milyen elnevezése volt a 16. században az építménynek? ágyútorony (rondella).	6.
A várudvar délnyugati sarkán álló ún. Kerecsényi-kapu.	Kiknek az emléktáblája található itt? Damjanich János és Lahner György tábornokok	13.
A 16. századi metszeten megjelölt török ágyúállások nagyjából itt helyezkedtek el.	Melyik folyó ágai védték Gyulát a 16. században? Fehér-Körös	11.
A vár északnyugati, hosszú várfala, ahol kívülről még egy korabeli várfalon kinyúló illemhelyet (pottyantós árnyékszék) is megfigyelhetünk.	Vajon miért így oldották meg az illemhely elhelyezését? Nem volt semmilyen csatornázás/szennyvízelvezetés a korban.	12.

b. Képes krónika

A diákok csoportokban a telefonjuk segítségével filmfelvételeket készítenek, amelyekből később, otthon pár perces kisfilmet vágnak össze. Ha ez valamiért nem lehetséges, akkor fotókat készítenek, és abból otthon prospektust állítanak össze.

Előkészület: Az osztály adottságait, érdeklődését figyelembe véve el kell dönteni, hogy az A) vagy a B) változatot választjuk. Az A) változat az egyszerűbb: minden csoportnak ugyanazt az útvonalat kell végigjárnia, majd a kisfilmben bemutatnia. A B) változatban mindegyik csoport csak egy-egy témakörrel dolgozik, és azt mutatja be mélyebben. Ebben az esetben el kell dönteni, hogy melyik csoport melyik témakört kapja. Ha a kisfilmkészítés nem lehetséges, akkor a C) változat, a prospektuskészítés is választható.

A feladatot a diákoknak már az előkészítő órán osszuk ki, hogy előre készülhessenek a helyszínekből vagy a témakörökből, hiszen tudniuk kell, hogy pontosan mit filmezzenek le, és milyen szöveget mondjanak fel.

Segédanyag: feladatlap az A), a B) és a C) változathoz.

A helyszínen: A csoportok önállóan mozognak. Az A) és a C) változat esetén érdemes külön-külön elindítani az útvonalon a diákokat, és megbeszélni velük, hogy milyen irányban mozognak tovább a várban, hogy ne zavarják egymás munkáját. Szintén legalább egy-másfél órát vesz igénybe.

Ellenőrzés: Mivel a kisfilmeket (vagy a prospektust) otthon kell befejezni, az alkotások bemutatására már otthon, a következő tanórán kerül sor. Egyéni alkotásokról van szó, így egyéges értékelőlap nincs. A szóbeli értékelésnél érdemes figyelembe venni, hogy az alkotás mennyire szakszerű, informatív, mennyire esztétikus, humoros, illetve mennyire csapatmunka eredménye.

A feladatokat ld. a Mellékletben.

c. Helyszíni kvíz / Tudáspróba

A diákok egyénileg vagy a korábban kialakított csoportokban megoldanak egy 18 kérdésből álló feleletválasztós tesztet az előkészítő órán és az előző feladatok készítése során szerzett ismereteik alapján.

Előkészület: Csak azt kell eldönteni, hogy a tudáspróbát egyénileg vagy a csoportok között akarjuk lebonyolítani.

Segédanyag: feladatlap (a tanár számára megoldások is).

A helyszínen: A kiosztott feladatlapokat a diákok kitöltik (amennyiben ezt a feladatot már digitalizálták, akkor az erre létrehozott alkalmazás segítségével online is kitölthető). Fél órát szánjunk rá!

Ellenőrzés: A megoldások segítségével helyben és szóban a legérdekesebb, de időhiány esetén a táblázatokat beszedve írásban is lehet (amennyiben a feladatot már digitalizálták, akkor a megoldás kérdésenként, az idő lejártával automatikusan megjelenik, és az alkalmazás az eredményt is számolja).

A feladatlapot ld. a Mellékletben.

Megoldások

1. Melyik évszázadban épült fel a gyulai téglavár?

A) 13. század	B) 14. század	C) 15. század	D) 16. század
---------------	---------------	---------------	---------------

2. Mikor nőtt meg Gyula jelentősége a végvári küzdelmek során?

A) Temesvár eleste után	B) a mohácsi csatát követően	C) Buda török kézre kerülését követően	D) Szigetvár elestével
-------------------------	------------------------------	--	------------------------

3. Milyen településnek számított Gyula az időszakban?

A) szabad királyi város	B) bányaváros	C) nagyfalu	D) mezőváros
-------------------------	---------------	-------------	--------------

4. Ki nem birtokolta a gyulai várat a török hódítás előtt? (Kinek a címere nem látható a lovagteremben?)

A) Almásy Dénes	B) Maróti János	C) Corvin János	D) Brandenburgi György
-----------------	-----------------	-----------------	------------------------

5. Hogy hívták a török ostrom idején a gyulai vár főkapitányát?

A) Szondi György	B) Losonczy István	C) Jász Lukács	D) Kerecsényi László
------------------	--------------------	----------------	----------------------

6. Mikor volt Gyula ostroma?

A) 1556	B) 1566	C) 1571	D) 1542
---------	---------	---------	---------

7. Melyik másik végvár ostroma zajlott ekkor?

A) Drégely	B) Eger	C) Győr	D) Szigetvár
------------	---------	---------	--------------

8. A legújabb kutatások szerint hányszoros túlerőben volt a török sereg a gyulai ostromnál?

A) ötszörös	B) tizenötszörös	C) tízszeres	D) háromszoros
-------------	------------------	--------------	----------------

9. Hány napig tartott az ostrom?

A) 66	B) 42	C) 63	D) 34
-------	-------	-------	-------

10. Milyen anyag alkotta a gyulai végvár palánkfalát?

A) föld	B) fa és föld	C) kő	D) tégl
---------	---------------	-------	---------

11. Mit jelent a rondella kifejezés?

A) a várudvar körfolyosóját	B) a vártoronyba felvezető csigalépcső elnevezését	C) ágyútorony a vár délnyugati sarkán	D) a várat körülölelő védműrendszer
-----------------------------	--	---------------------------------------	-------------------------------------

12. Melyik végvár ostroma végződött a védők sorsára hasonló kimenettel?

A) Eger	B) Temesvár	C) Szigetvár	D) Kőszeg
---------	-------------	--------------	-----------

13. Melyik török tisztségviselő székhelye volt Gyula a hódoltság korában?

A) szultán	B) pasa	C) kádi	D) szandzsákbég
------------	---------	---------	-----------------

14. Mikor foglalták vissza a császári hadak Gyulát?

A) 1695	B) 1686	C) 1687	D) 1699
---------	---------	---------	---------

15. Miért kezdődött meg a gyulai vár külső védműveinek lebontása?

A) A visszafoglalás során súlyos károkat szenvedett.	B) A karlócai béke után a bécsi Udvari Haditanács rendelte el.	C) A Rákóczi-szabadságharcban az itteni komoly harcokban pusztult el.	D) Az 1848-49-es szabadságharc idején belső robbanás történt.
--	--	---	---

16. Melyik család nem birtokolta az egykori huszárvár területén felépült kastélyt az elmúlt háromszáz évben?

A) Andrássy	B) Almásy	C) Wenckheim	D) Harruckern
-------------	-----------	--------------	---------------

17. Milyen török kori épületet bontottak le a vár és az épülő kastély között?

A) török fürdő	B) erődítmény	C) iskola	D) dzsámi és minaret
----------------	---------------	-----------	----------------------

18. Hány olyan honvédtábornokot vettek át fogolyként a császáriak 1849-ben az oroszoktól, akiket később kivégeztek Aradon?

A) tizenhárom	B) öt	C) tíz	D) kilenc
---------------	-------	--------	-----------

d. Drámapedagógia

A diákok csoportokban egy, a gyulai várhoz kapcsolódó történelmi eseményt jelenítenek meg dramatikus formában. Nem kötelező feladatrészt, tényleg csak az a csoport vállalkozzon a bemutatásra, amelynek tagjai nyitottak a kreatív drámajátékokra!

Előkészület: A feladatot a diákoknak akár már az előkészítő órán, de legkésőbb aznap, az utazás kezdetén osszuk ki, hogy készülhessenek! Ha a feladatot előre kiadjuk, segíthetünk a csoportoknak eldönteni az előadás formáját (szöveges jelenet, mozgásos jelenet, élőkép), ellenőrizni a szövegeket, illetve elkészíteni az esetleges kellékeket (táblák, jelmezek), de utóbbi semmiképpen sem kötelező.

Segédanyag: feladatlap az eseményekkel és a szerepekkel.

A helyszínen: A csoportok külön-külön készülnek fel. Ha alapvetően a helyszínen történnek az előkészületek, akkor a tanári segítségre itt lesz szükség. Attól függően, hogy mennyi helybeni előkészület szükséges, fél-egy órát vesz igénybe.

Ellenőrzés: Mindenképpen helyben és szóban is kell értékelni. Emeljük ki a történelmi hűséget, a kreativitást és a csapatmunkát!

A kiosztandó feladatokat ld. a Mellékletben.

4. Tanórai utófeldolgozás

A tanórai utófeldolgozáshoz tartozó feladatokat ld. a Mellékletben.

Megoldások

1. feladat

	A	B	C	Egyik sem
1. Kerecsényit tekinti bűnbaknak a vár feladása miatt.			X	
2. Hangsúlyozza Kerecsényi kitartását.		X		
3. Leírja a várvédők valós helyzetét az ostrom végén.				X
4. Beszámol a törökök ostrom utáni cselekedeteiről.	X			
5. Hangsúlyozza, hogy Kerecsényinek Zrínyihez hasonlóan kellett volna cselekednie.				X
6. Ismereteink szerint a szöveg több valótlan állítást tartalmaz.			X	

2. feladat

- a) Milyen népesedési helyzet jellemezte a Harruckern-birtokot fél évszázaddal korábban?
Kevés lakossal rendelkezett, mert a török korszak idején jelentősen lecsökkent a hódolt-sági területek népsűrűsége.
- b) Miért szolgálta Harruckern János báró érdekeit a birtoka benépesítése?
A betelepülő földművesréteg biztos munkaerőt jelentett a számára.
- c) Hogyan próbálta „vonzóvá tenni” a birtokára való beköltözést?
Különböző kedvezményekkel (pl. kisebb adóterhek).
- d) Milyen következményekkel járt mindez?
A térség - és így Békés vármegye - számos településén jelentősen megnőtt a lakosság létszáma, és több etnikailag vegyes terület jött létre.

3. feladat

Nem igaz: 1.; 3.; 6.

5. Forrásjegyzék

Képek forrása:

1. dia: [Mathias Zündt 1566 Gyula.jpg \(1626×1100\) \(wikimedia.org\)](#)
2. dia: [Vár \(2485. számú műemlék\) 4.jpg \(1600×949\) \(wikimedia.org\)](#)
3. dia: [Gyulai-vár-drón.jpg \(1920×1438\) \(gyulavara.hu\)](#)
4. dia: [Történelem 10. \(NAT2020\) - II. A TÖRÖK HÓDOLTSÁG KORA MAGYARORSZÁGON - 5. Az ország három részre szakadása \(nkp.hu\)](#)
5. dia: [Történelem 10. \(NAT2020\) - II. A TÖRÖK HÓDOLTSÁG KORA MAGYARORSZÁGON - 5. Az ország három részre szakadása \(nkp.hu\)](#)
6. dia: [Elöltöltős ágyú a Dobó István Vármúzeumban.jpg \(3264×2448\) \(wikimedia.org\)](#)
7. dia: [topcsi.jpg \(1280×895\) \(vegvarikronikak.hu\)](#)
8. dia: [236.jpg \(801×595\) \(port.hu\)](#) Részlet: az *Egri csillagok* című filmből; [Székely, Bertalan - The Women of Eger - Google Art Project.jpg \(1884×2437\) \(wikimedia.org\)](#)
9. dia: [Gyula1566_09.jpg \(1920×1080\) \(gyulakult.hu\)](#)
10. dia: [Gyula1566_10.jpg \(1920×1080\) \(gyulakult.hu\)](#)
11. dia: [Gyula1566_02.jpg \(1920×1080\) \(gyulakult.hu\)](#)
12. dia: [Gyula1566_07-1024x576.jpg \(1024×576\) \(gyulakult.hu\)](#); [Történelem 10. \(NAT2020\) - II. A TÖRÖK HÓDOLTSÁG KORA MAGYARORSZÁGON - 5. Az ország három részre szakadása \(nkp.hu\) \(Várerődítési változások\)](#)
13. dia: [Mathias Zündt 1566 Gyula.jpg \(1626×1100\) \(wikimedia.org\)](#)
14. dia: [Gyula1566_01-1024x576.jpg \(1024×576\) \(gyulakult.hu\)](#)
15. dia: [0301-bb6fb62c-ecbc-47e6-8853-086903bc5bde-in_content.jpg \(725×855\) \(rubicon.hu\)](#); [38542135_10212067665230842_1036073410330886144_oe1533794258775-1024x577.jpg \(1024×577\)](#)
16. dia: [Báró Kerecsényi László cimere Siebmacher.PNG \(479×658\) \(wikimedia.org\)](#)
18. dia: [download.fcgi \(1920×1280\) \(gyulaihirlap.hu\)](#); [Gyulai Hírlap - Emléktáblát avattak Kerecsényi László és a végvári hősök tiszteletére \(gyulaihirlap.hu\)](#)
19. dia: [547574_0_1_01.jpg \(1290×530\) \(gyulaihirlap.hu\)](#)
20. dia: [Magyar- és Erdélyország 1629-ben \(Pallas\).jpg \(2280×1800\) \(wikimedia.org\)](#)
22. dia: [A gyulai Harruckern-Wenckheim-Almásy-kastély története | Aradi Hírek \(aradihirek.ro\)](#)
23. dia: [20180330_103911.jpg \(3264×1836\) \(blog.hu\)](#)
24. dia: [gyulai-var-online-tarlatvezetes-koronavirus-csodalatosmagyarorszag.jpg \(1500×844\)](#)

Szövegforrások:

<https://mek.oszk.hu/01100/01136/01136.htm>

<https://mek.oszk.hu/15500/15597/15597.pdf>

Karácsonyi János: *Békés vármegye története*. I. kötet, 1893.

Dusnoki-Draskovich József: *A gyulai vár 1566. évi török ostroma*. In: „Vár állott...” Budapest, 2017. 76.

Havassy Péter: *A gyulai vár és uradalma*. Históriaantik Könyvesház, Budapest, 2013.

Tessedik Sámuel: *A parasztember Magyarországon*. 1786.

6. Melléklet

Helyszíni feladatok

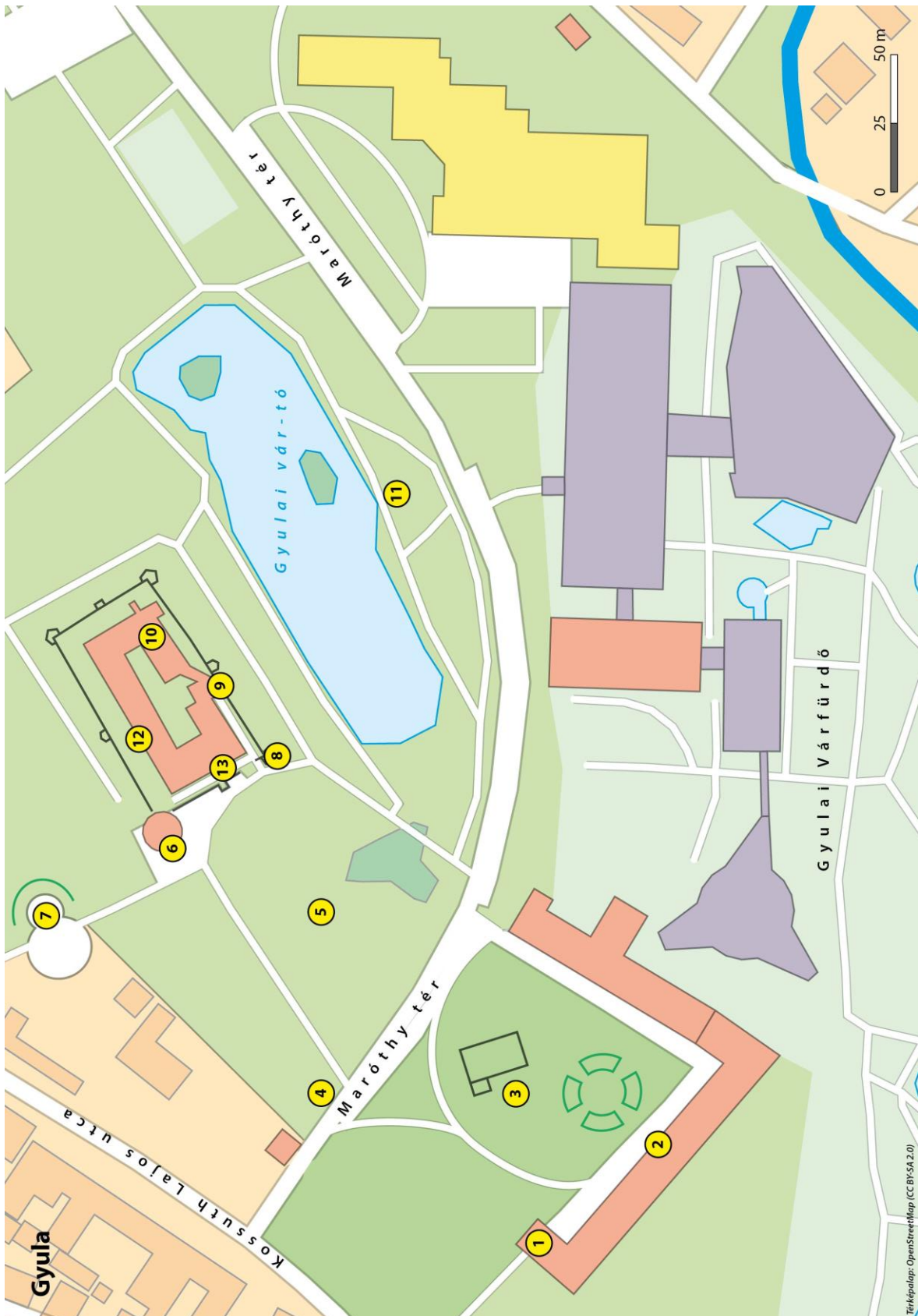
Nyomkeresés

Fedezzétek fel a gyulai vár tágabb környezetét, illetve a várat a térkép és a leírások segítségével!

- Alkossatok négy-öt csoportot az előzetesen megbeszéltek szerint! Minden csoport kap egy térképet és egy kitöltendő táblázatot.
- Induljatok el a csoportotokkal különböző irányokban a vár környékén, és keressétek meg a térképen jelölt pontokat!
- Párosítsátok az egyes pontoknál talált helyszíneket a táblázatban szereplő leírásokkal: írjátok be a táblázatba a nevüket és a helyük sorszámát!

Leírás	Kapcsolódó kérdés	Sorszáma
A történelmi emlékhely rövid bemutatását összegző tábla, ahonnan jó kilátás nyílik a várra és az előtte lévő részre.	Hány évig uralta a török a várat?	
Az 1566-os ostromot bemutató dioráma, amely néhány percben látványos elemekkel mutatja be az egykori küzdelmet.	A vár melyik részét foglalták el először a törökök?	
A török hódoltság korában épült a gyulai vár részeként álló huszárvár kaputornyának alapjaira a kastély ma is álló kapuépítménye.	Mi áll az építmény átjárójában?	
A lovasszobor a 16-17. századi végvári vitézeknek állít emléket.	Melyik kezében tartja a kardot?	
A török hódoltság korában egy dzsámi és egy minaret állt itt, ma már csak az egykori építmények körvonalait fedezhetjük fel.	Kiről nevezték el a dzsámit?	
A történelmi emlékhely a Gyuláról Aradra hurcolt honvéd főtiszteknek állít emléket.	Hány vértanúra emlékeztet a szoborcsoport?	
Az egykori huszárvár külső falai húzódtak nagyjából erre felé, napjainkban a Harruckern-Wenckheim-Almásy-kastély látogatóközpont található itt.	Melyik században kezdték el építeni a kastélyt?	
A téglavárba ezen a kaputornyon keresztül lehet bejutni.	Hány szintes a kaputorony?	
A vár előtti üresen álló terület, amelyen egykor többek között a huszárvárat és a belső várat elválasztó vizesárok is feküdt.	Miért tudták pontosan rekonstruálni a 16. századi állapotot a régészek?	
A vár délnyugati sarkán álló építmény, amely ma jegypénztárként is üzemel.	Milyen elnevezése volt a 16. században az építménynek?	
A várudvar délnyugati sarkán álló ún. Kerecsényi-kapu.	Kiknek az emléktáblája található itt?	
A 16. századi metszeten megjelölt török ágyúállások nagyjából itt helyezkedtek el.	Melyik folyó ágai védték Gyulát a 16. században?	
A vár északnyugati, hosszú várfala, ahol kívülről még egy korabeli várfalon kinyúló illemhelyet (pottyantós árnyékszék) is megfigyelhetünk.	Vajon miért így oldották meg az illemhely elhelyezését?	

Képes krónika

A) változat

Készítsetek kisfilmet a gyulai vár legfőbb látványosságairól!

- A már kialakult csoportokban dolgozzatok tovább!
- Járjátok végig a várat, és keressetek minél több olyan részletet, amely a korabeli vár mindennapjaihoz vagy a védelmi rendszerhez kapcsolódik! Készítsetek a telefonotokkal rövid videókat, amelyeken ti is, és az adott helyszín is látszik!
- Lehetőség szerint mondjatok is róluk néhány fontos információt, vagy éppen meséljétek a bennetek keltett benyomásról! Használjátok fel a bevezető órán tanultakat, illetve az előzetes felkészülés során gyűjtött ismereteket!
- Otthon vágjátok össze a felvételeket egy pár (legfeljebb öt) perces videóvá! Vágjatok alá zenét, esetleg feliratozzátok az egyes részeket!

Javasolt helyszínek:

- Fegyvertár
- Várúri lakosztály
- Szandzsákbégi lakosztály
- Börtöncellák
- Várfalak és vártorony

B) változat

Készítsetek kisfilmet a gyulai vár adott látványosságairól!

- A már kialakult csoportokban dolgozzatok tovább! Először járjátok végig a várat!
- Nézzétek végig újra a kiállítást a megadott szempontok szerint! Készítsetek a telefonotokkal rövid videókat, amelyeken ti is, és az adott érdekesség, látványosság is látszik!
- Lehetőség szerint mondjatok is róla néhány fontos információt, vagy éppen meséljétek a bennetek keltett benyomásról! Használjátok fel a bevezető órán tanultakat, illetve az előzetes felkészülés során gyűjtött ismereteket!
- Figyeljétek arra, hogy a megadott szempontokat a videótokban dolgozzátok fel! Emellett dobjátok fel a videót érdekességekkel, vicces elemekkel is!
- Otthon vágjátok össze a felvételeket egy pár (legfeljebb öt) perces videóvá! Vágjátok alá zenét, esetleg feliratozzátok az egyes részeket!

A feldolgozandó témakörök és feldolgozásuk szempontjai:

1. csoport: Mindennapi élet a várban

- Milyen használati tárgyakat láthatunk a kiállításon?
- Mi jellemzi a bútorokat?
- Hogyan tölthette a várúrnő a mindennapokat?
- Meséljétek el, mit csinálnátok a várban, ha lehetőségetek lenne visszamenni egy napra a 16. század elejére! Hogyan telne el a napotok?

2. csoport: Korabeli fegyverek és harcászat

- Miben hasonlított, és miben tért el a korszak fegyverzete a középkoritól?
- Milyen alapvető fegyverzete volt a gyalogságnak?
- Miben különböztek ettől a lovasság harceszközei?
- Milyen volt a törökök fegyverzete?

3. csoport: Korabeli igazságszolgáltatás és büntetőeszközök

- Milyen kínzóeszközök jelennek meg a kiállításon?
- Hogyan történhetett egy korabeli kihallgatás?
- Milyen kivégzési módszerek voltak a kora újkorban?
- Foglaljuk össze: Mire tette a hangsúlyt a korabeli igazságszolgáltatás? Miben különbözött a szemlélete a napjaink bírászkodási gyakorlatától?

4. csoport: Kézművesmesterek és a vár ellátása

- Hogyan oldották meg a várban élők ellátását?
- Milyen nehézségekkel kellett szembenéznie a kor emberének?
- Milyen kézművesmesterek szolgálták ki a várat?
- Készítsetek egy elképzelt riportot egy korabeli szolgálóval! Hogyan telt el egy napja? Milyen feladatai voltak?

C) változat

Készítsetek a gyulai várról és szűkebb környezetéről a legfőbb látványosságokat bemutató prospektust!

- A már kialakult csoportokban dolgozzatok tovább!
- Készítsetek a telefonotokkal fotókat, amelyeken ti is, és az adott látványosság is látszik!
- Otthon rendezétek a fotókat több A4-es lapra, és írjatok közéjük rövid ismeretterjesztő, ajánló, kedvcsináló szövegeket! Legyen a végeredmény egy szép, nyomtatható kiadvány, amelyet ti is szívesen kézbe vennétek!
- A szövegek írásához használjátok fel a bevezető órán tanultakat, illetve az előzetes felkészülés során gyűjtött ismereteket! Az információk mellett írjatok a személyes élményeitekről, benyomásaitokról is!

A feldolgozandó látványosságok:

- A gyulai vár egykori kiterjedése
- A rondella és a korabeli tüzérségi eszközök
- A gyulai vár körbejárása
- A vár főbb termei, látványosságok
- Kilátás a várból

Helyszíni kvíz / Tudáspróba

Most kiderül, mire emlékeztek a bevezető órán tanultakból és a gyulai várnál látottakból! Válasszátok ki a helyes megoldást!

1. Melyik évszázadban épült fel a gyulai téglavár?

A) 13. század	B) 14. század	C) 15. század	D) 16. század
---------------	---------------	---------------	---------------

2. Mikor nőtt meg Gyula jelentősége a végvári küzdelmek során?

A) Temesvár eleste után	B) a mohácsi csatát követően	C) Buda török kézre kerülését követően	D) Szigetvár elestével
-------------------------	------------------------------	--	------------------------

3. Milyen településnek számított Gyula az időkben?

A) szabad királyi város	B) bányaváros	C) nagyfalu	D) mezőváros
-------------------------	---------------	-------------	--------------

4. Ki nem birtokolta a gyulai várat a török hódítás előtt?
(Kinek a címere nem látható a lovagteremben?)

A) Almásy Dénes	B) Maróti János	C) Corvin János	D) Brandenburgi György
-----------------	-----------------	-----------------	------------------------

5. Hogy hívták a török ostrom idején a gyulai vár főkapitányát?

A) Szondi György	B) Losonczy István	C) Jász Lukács	D) Kerecsényi László
------------------	--------------------	----------------	----------------------

6. Mikor volt Gyula ostroma?

A) 1556	B) 1566	C) 1571	D) 1542
---------	---------	---------	---------

7. Melyik másik végvár ostroma zajlott ekkor?

A) Drégely	B) Eger	C) Győr	D) Szigetvár
------------	---------	---------	--------------

8. A legújabb kutatások szerint hányszoros túlerőben volt a török sereg a gyulai ostromnál?

A) ötszörös	B) tizenötszörös	C) tízszeres	D) háromszoros
-------------	------------------	--------------	----------------

9. Hány napig tartott az ostrom?

A) 66	B) 42	C) 63	D) 34
-------	-------	-------	-------

10. Milyen anyag alkotta a gyulai végvár palánkfalát?

A) föld	B) fa és föld	C) kő	D) tégl
---------	---------------	-------	---------

11. Mit jelent a rondella kifejezés?

A) a várudvar körfolyosóját	B) a vártoronyba felvezető csigalépcső elnevezését	C) ágyútorony a vár délnyugati sarkán	D) a várat körülölelő védműrendszer
-----------------------------	--	---------------------------------------	-------------------------------------

12. Melyik végvár ostroma végződött a védők sorsára hasonló kimenettel?

A) Eger	B) Temesvár	C) Szigetvár	D) Kőszeg
---------	-------------	--------------	-----------

13. Melyik török tisztségviselő székhelye volt Gyula a hódoltság korában?

A) szultán	B) pasa	C) kádi	D) szandzsákbég
------------	---------	---------	-----------------

14. Mikor foglalták vissza a császári hadak Gyulát?

A) 1695	B) 1686	C) 1687	D) 1699
---------	---------	---------	---------

15. Miért kezdődött meg a gyulai vár külső védműveinek lebontása?

A) A visszafoglalás során súlyos károkat szenvedett.	B) A karlócai béke után a bécsi Udvari Haditanács rendelte el.	C) A Rákóczi-szabadságharcban az itteni komoly harcokban pusztult el.	D) Az 1848-49-es szabadságharc idején belső robbanás történt.
--	--	---	---

16. Melyik család nem birtokolta az egykori huszárvár területén felépült kastélyt az elmúlt háromszáz évben?

A) Andrássy	B) Almásy	C) Wenckheim	D) Harruckern
-------------	-----------	--------------	---------------

17. Milyen török kori épületet bontottak le a vár és az épülő kastély között?

A) török fürdő	B) erődítmény	C) iskola	D) dzsámi és minaret
----------------	---------------	-----------	----------------------

18. Hány olyan honvédtábornokot vettek át fogolyként a császáriak 1849-ben az oroszoktól, akiket később kivégeztek Aradon?

A) tizenhárom	B) öt	C) tíz	D) kilenc
---------------	-------	--------	-----------

Drámapedagógia

1. csoport: *Kerecsényi László elhatározza, hogy feladja a várat*

Ebben a feladatban a gyulai ostrom egyik döntő pillanatának a szereplőivé váltok. Játsszátok el, mutassátok be a többieknek! Csak olyanok jelentkezzenek, akiknek van kedvük beleélni magukat az 1566-os ostrom időszakába!

- Osszátok ki a szerepeket! Nem kell feltétlenül minden csoporttagnak szerepelnie, lehetnek a „tömeg” részei, vagy csak az előkészületekben segítenek. Ha nem vagytok elegenden, nem kell minden szerepet kiosztani, találjátok ki, hogy a jelenet melyik részét adjátok elő!
- Találjátok ki az előadásotok formáját! Rövid szöveges jelenet lesz: párbeszéd vagy vita két, illetve több szereplő között, esetleg a tömeghez intézett beszéd? Mozgásos jelenet lesz: eljátsszátok a megbeszélést, vagy amit éppen a jelenet megkövetel?
- Készüljete fel az előadásra! Írjátok meg az elhangzó rövid szövegeket! Találjátok ki a mozgást, a mozdulatokat, a pózokat!

Az alábbi forrásrészletek azt a célt szolgálják, hogy minél jobban megismerjétek a körülményeket, illetve lássátok, hogy a történettudomány sem egységesen ítélte meg a főkapitány döntését.

Vegyetek át érveket a különböző forrásrészletekből!

„[...] a várórség sorsa tehát egészen Kerecsényi kezében volt. A hadnagyok már csak állásuknál és koruknál fogva sem voltak alkalmasak arra, hogy Kerecsényivel szembeszáljanak és szükség esetén a védelem vezetését átvegyék. Mindamellet Jász Lukács és Ghicz János, amint a török kiáltásából megértették, hogy mi forog Kerecsényi elméjében, rögtön hozzámentek és szemrehányást tettek neki az ilyen, feladásra vezető lépésért. [...]

Végre a meghosszabbított fegyverszünet is eltelt, s ekkor Kerecsényi összehívta a várórséget, mind a magyarokat, mind pedig a németeket. De nem, mint Zrínyi, a dicsőséges halálra, hanem a feladásra buzdította őket. Emlegette, hogy a várat tovább nem lehet tartani, mert a sok beteg miatt nem tudják azt építeni. [...] A várórség végre szintén belenyugodott, s a vár feladásáról szóló szerződést mind Kerecsényi, mind a hadnagyok, tán az egy Ghicz Jánost kivéve, aláírták, [...].”

(Karácsonyi János: *Békés vármegye története* I. kötet, 1893.)

„Frölich Tamás kassai lelkész, aki Schwendi [felső-magyarországi kerületi főkapitány] környezetéből szereshette értesüléseit, augusztus 5-én írott levelében arról számolt be, hogy a gyulai vár védői kimerültek és betegeskednek a bűz miatt, hiszen kívül vagy ezer holttest hever. Ha a vár nem kap segítséget Schwenditől, 14 napon belül kénytelen lesz megadni magát.”

(Dusnoki-Draskovich József: *A gyulai vár 1566. évi török ostroma*. In: „Vár állott...” Budapest, 2017. 76.)

„A várvédők 63 napi hősiességük a török elleni várharcok csúcspontját jelentette. Gyula vára csaknem kétszer tovább állt ellen a töröknek, mint a lényegesen jobban megerősített Temesvár (35 nap) és Szigetvár (31 nap), nem beszélve Eger 1596-os ostromáról (21 nap). Egyetlen más magyarországi vár sem tudta ilyen hosszú időre lekötni az ostromló török sereget. Márpedig egy végvárnak éppen az a fő funkciója, hogy az ellenség mind hosszabb idejű lekötésével megkímélje a hátszínre a további pusztítástól. A gyulai várat akkor sem, s azután sem tudták bevenni, ha gazdát cserélt, mindig a védők kiéheztetését követő tárgyalások útján, nem pedig feltétel nélküli kapitulációval jutott ostromlói kezére.”
(Havassy Péter: *A gyulai vár és uradalma*. Budapest, 2013.)

„Továbbá megállapították, hogy a hűségükre és gondozásukra bízott váraknak és más erősségeknek az árulót és felhagyót az urak és akármiféle rendűek akár hol szabadon elfoghaszák és letartóztathassák. És ezeket a királyi felség a korábbi országgyűlések végzéseinek tartalmához képest és pedig úgy azokat, a kik az árulást vagy felhagyást már elkövették, mint azokat, a kik jövőben fogják elkövetni, minden kegyelem nélkül büntesse. Úgy, hogy a hűségére bízott várban, kötelességéhez képest, ki-ki a halálig állhatatosan megmaradjon.”
(1556. évi 46. cikkely)

Szerepek:

- Kerecsényi László várkapitány
- Ghiczy János hadnagy
- Végvári vitézek, akik nem egységesek a várkapitány döntésének megítélésében
- A várba szorult gyulai polgárok, akik között szintén vita alakul ki a jövőjükéről

2. csoport: A haditanács dönt a sereg Győr alá való vezetéséről

Ebben a feladatban az 1566-os ostrom egy másik szempontból kerül feltárára. A helyszín a császári haderő haditanácsa, ahol I. Miksa jelenlétében döntenek a sereg Győr alá való vezetéséről. Már zajlik Gyula, és ezzel egyidőben Szigetvár ostroma, és a haditanács a további teendőkről egyeztet. Csak olyanok jelentkezzenek, akiknek van kedvük beleélni magukat az 1566-os eseményekbe!

- Osszátok ki a szerepeket! Nem kell feltétlenül minden csoporttagnak szerepelni, lehetnek a „tömeg” részei, vagy csak az előkészületekben segítenek. Ha nem vagytok elegenden, nem kell minden szerepet kiosztani, találjátok ki, hogy a jelenet melyik részét adjátok elő!
- Találjátok ki az előadásotok formáját! Rövid szöveges jelenet lesz: párbeszéd vagy vita két, illetve több szereplő között, esetleg a tömeghez intézett beszéd? Mozgásos jelenet lesz: eljátsszátok a megbeszélést, vagy amit éppen a jelenet megkövetel?
- Készüljete fel az előadásra! Írjátok meg az elhangzó rövid szövegeket! Találjátok ki a mozgást, a mozdulatokat, a pózokat!

Téma: Haditanács a győri táborban

- Az alábbi forrásrészlet azt a célt szolgálja, hogy minél jobban megismerjétek a körülményeket, illetve lássátok, milyen javaslatok kerültek elő.
- Vegyetek át érveket a forrásrészletből!
- Természetesen további ötletek is jöhetnek: például induljon meg a sereg Szigetvár vagy Gyula felmentésére, vagy támadjon rá Budára. Ilyenkor vegyétek figyelembe a stratégiai ellenérveket is, hiszen ha Győr alól kimozdul a császári haderő, akkor gyakorlatilag védtelenné válik Bécs.

„Forgách Ferenc váradi püspök azt tanácsolja vala, hogy Esztergomra mennének, s azt megvennék, úgy, hogy azzal az szándékkal, s úgy vagyon, ha valóságosan hozzákezdenének, nem kételkednék abba, hogy Szigetet és Gyulát vagy egyiket az kettő közül az veszedelemtől megmentenék, azt disputálná. Ha az ellenséggel való megvívás nem tetszenék, holott annak, ha az mieinkkel szemben akarna menni, nagy messze utat kellene véghezvinni, s az mi hadunknak Austriában való bátorságos hátraállása lenne, amannak megtréfálásával. Ha az ellenség penig elkezdett dolgát nem akarná elhadni, Esztergomot visszavehetnék, s az munkának s győzedelemnek egyenlő haszna következne. Ezt az értelmet Tahy is, jó hadakozó ember veszteglés nélkül javallá. De másoknak, kik az középső dolgot mondják, s hogy Győrré kellene menni, s ott az szerencse kimenetelítől és alkolmatosságtól kellene tanácsot kérdeni, azt tanácsolják vala, engede az császár, és megindítván az hadat az elindult úton Győrré mene, úgy, hogy ő maga Abda nevű nemtelen falunál, az magyarok penig kevésse tovább az Rábca folyóvíz (mely az Rábából foly ki, és ismét Győrnél öszveszakadnak) fahídján általmenvén az sík mezőn táborba szállanának. [...]

De az császár kétséges gondtúl bizontalan lévén, midőn sokáig, micsoda tanácsot venne elő, elméjében szorgalmatosán forgatta volna, hogy az had hiában fogadottnak lenni és hiábanvaló kezdésekben Győrött akadozni ne láttatnék, végre hogy táborát megindítsa és

Salmy gróf Ecchiussal Komáromnál magát egybecsatolja, azt végezé, és ott az dolognak következésével s idővel megjelentené, hogy ha Esztergom megvételében foglalatossnak lenni, vagy mi egyéb tanácsot követni kellene. Annakokáért lassan járva az Duna partja mellett megindulván s az magyar hadak előmenvén, másod tábori megszállással Genyóhoz [Gönyű] éré, mely Gyórhöz két mélyföldnyire vagyon.”

(Részlet Istvánffy Miklós krónikájából, 16. század)

Szerepek:

- Miksa német-római császár és magyar király
- Schwendi Lázár (Lazarus Freiherr von Schwendi) német tábornok, kassai főkapitány
- Forgách Ferenc váradi püspök
- Miksa tanácsadói
- Egy hírnök Gyuláról, aki beszámol a várvédők szorult helyzetéről
- Egy hírnök Szigetvárról, aki beszámol a várvédők szorult helyzetéről

3. csoport: A honvédtisztek lefegyverzése

Ebben a feladatban az 1849. augusztus 23-án, a reggeli órákban lezajló jelenetet – a honvédtisztek lefegyverzését – kellene bemutatni. A helyszín a gyulai vár melletti Wenckheim-kastély, illetve a kastély és a vár közötti terület. Csak olyanok jelentkezzenek, akiknek van kedvük beleélni magukat az 1849-es eseményekbe!

- Osszátok ki a szerepeket! Nem kell feltétlenül minden csoporttagnak szerepelni, lehetnek a „tömeg” részei, vagy csak az előkészületekben segítenek. Ha nem vagytok elegendően, nem kell minden szerepet kiosztani, találjátok ki, hogy a jelenet melyik részét adjátok elő!
- Találjátok ki az előadásotok formáját! Rövid szöveges jelenet lesz: párbeszéd vagy vita két, illetve több szereplő között? Mozgásos jelenet lesz: eljátsszátok a fegyverletételt, vagy amit éppen a jelenet megkövetel?
- Készüljétek fel az előadásra! Írjátok meg az elhangzó rövid szövegeket! Találjátok ki a mozgást, a mozdulatokat, a pózokat!

Téma: A honvédtisztek lefegyverzése Gyulán

- Az alábbi forrásrészletek azt a célt szolgálják, hogy minél jobban megismerjétek a körülményeket, illetve lássátok, hogyan történt a világosi (szöllősi) fegyverletételnél orosz hadifogságba esett honvédtisztek átadása a császári-királyi haderőnek.
- Használjátok háttéranyagnak a forrásrészleteket, és az előadásba azt is vegyétek bele, hogy a honvédtiszteket innen Aradra vitték át az ottani véisztörvényszék elé!

„Az orosz tábornok megígérte, hogy nem fogja átadni a fegyvertelen hadsereget az osztrákoknak mindaddig, míg cárja az osztrák császártól az egész magyar nemzet számára különleges amnesztiát nem fog kieszközölni, s addig is a tiszteknél meghagyatnak kardjaik, s rangjuk szerinti havidíjjaikat fogják húzni.” (Részlet Nagysándor József leveléből)

„Wenckheim gróf kastélya versailles-i mintára épült. A birtokot terjedelmes park, mesterséges tavak, vízesések stb. díszítik. [...] A gróf teljes ellátásunkról gondoskodott... Esténként kellemes társalgás alakult ki, melyben mindenki részt vett, a grófnő szerette a zenét, és koncertező zenészek rögtön akadtak. Néha még táncoltunk is... Gyula az elíziumi mezőkre hasonlított, mindenki szórakozott, lakomázott, mulatott. [...] Egyik este, mikor mindannyian összegyűltünk a nagyteremben... kiáltás hangzott el: Jönnek az osztrákok! Félelmében és kétségbeesésében mindenki szétszaladt... Montenuovo osztrák tábornok megérkezett, hogy átvegye a magyarokat.” (Rüdiger orosz tábornok segédtsíjtje)

„[Az osztrák tisztek] az étterembe léptek [a Wenckheim-kastélyban], látták a kedélyes barátkozást, mely a magyar és orosz tisztek között folyt, s megbotránkozva siettek ki a teremből... Az emeleten terítették.”

„Gyulán átvesz bennünket Montenuovo osztrák tábornok, s rögtön megparancsolja, hogy a tisztek is tegyék le a fegyvert. Sorjával lépünk egy földszintes épület elé, s a nyitott ablakon kiki beveti a kardját.”

„A honvédtisztek tábornokaik közé csoportosultak... orosz törzstisztek jelentek meg mind-egyik csoport előtt, s szalutáltak a csoport élén álló tábornoknak és kérték előbb az ő, majd tisztjei kardját és pisztolyait. Az így lecsatolt kardokat és fegyvereket aztán a tér közepén halmozták fel.” (Kóhn Dávid gyulai újságíró beszámolója, 1849. augusztus 23.)

„Gyulára érvén az oroszok... kiszolgáltattak az osztrákoknak, mely ténynek első következése gyanánt kardjainkat a gyulai kastélyban le kellett raknunk, szigorú parancsot vévén egyszersmind egyenruháink levételére.” (Podmaniczky Frigyes huszárszázados naplójából)

Szerepek:

- Rüdiger orosz tábornok
- Montenuovo császári-királyi tábornok
- Nagysándor József honvédtábornok
- orosz katonatisztek
- osztrák katonatisztek
- magyar katonatisztek
- Wenckheim József gróf, a kastély tulajdonosa

Tanórai utófeldolgozás

1. feladat

Az alábbi források Gyula 1566-os ostromához kapcsolódnak. Jelöld a táblázat megfelelő helyén, melyik állítások illeszkednek az adott szövegekhez!

A)

„Allah [Isten] segítségével elmenvén, harminc napnál tovább ostromolta azt s végre feladás útján elfoglaltatott. Jahjalu Szufi Mehemed bég, ki abban az időben váradi szandsákbég volt, a várba bement és az átadást ő beszélte meg. A hitetlenek kivonultak s mikor menőben voltak, némely hitharczosok nem tartották meg a szerződést, mert a hitetlenekre karddal támadtak s valamennyit megölték. Ugyanakkor ő maga is a hitetlenek közé keveredett s megsebesült és csak nehezen szabadult meg.”

(Pecsevi Ibrahim történetíró)

B)

„...igen derék dolog, hogy az ottani várkapitány vitézül védekezik, jóllehet a vár túl messze esik ahhoz, hogy megsegíttetésében reménykedhetnék; éppen ezért nagyon is félős, hogy huzamosabban nem képes ellenállni az ellenségnek.”

(Hieronimo [Giolamo] Albini, a velencei követ titkárának a leveléből, augusztus 26.)

C)

„...az előző napokban megerősített helyünket, Gyulát ottani várkapitánya kishitűsége miatt csüggedten veszni hagyta, amit ugyan az ő esetében senki sem gyanított. [...] annak ellenére, hogy az a hely élelemmel, ágyúkkal, lőszerrel és ehhez német és magyar hadinépből álló derék őrséggel, mindennel bőségesen és a legjobban el volt látva.”

(I. Miksa király szeptember 21-én írt levele a német fejedelmekhez)

	A	B	C	Egyik sem
1. Kerecsényit tekinti bűnbaknak a vár feladása miatt.				
2. Hangsúlyozza Kerecsényi kitartását.				
3. Leírja a várvédők valós helyzetét az ostrom végén.				
4. Beszámol a törökök ostrom utáni cselekedeteiről.				
5. Hangsúlyozza, hogy Kerecsényinek Zrínyihez hasonlóan kellett volna cselekednie.				
6. Ismereteink szerint a szöveg több valótlan állítást tartalmaz.				

2. feladat

A feladat a térség 18. századi újranépesüléséhez kapcsolódik. Válaszolj a kérdésekre a forrás és ismereteid segítségével!

„Ez a békességet tűrő úr [Harruckern János báró] tudott utat s módot találni, hogy Magyarországnak tartományibul, sőt még némely idegen országokbul is, úgymint Sváb-Frank és Rajna kerületeibül is ide embereket hívott. A vallásnak szabad gyakorlása megengedtetvén az új lakóknak, mindenféle nemzet: magyar, német, tót, rác, oláh barátságosan fel- és bévétetett, mindazonáltal mindenik nemzetnek, mindenik vallásbélinek különösen kimutatott helyen kellett megtelepedni. Ez az úr igen kevés adót és robotot kívánt tőlök. Ezáltal kevés esztendőök alatt a pusztá, üres jószágon majd egészen új helységek épültek fel. Ott, ahol az előtt ötvenhatvan esztendőökkel egy füstös gulyás kunyhó valami török fürdő, örmények szállása és majorja állott, mostanság ötszáz, hatszáz, nyolcszáz és ezer házakkal álló helységek vannak, melyek ötezer, hatezer és nyolcezer lakókkal is bővölködnek. Ezelőtt ötven esztendőökkel alig egynéhány ezer emberek helyett most hatvan- és hetvenezer emberek is élnek a Harruckern-jószágon.”

(Tessedik Sámuel: *A parasztember Magyarországon*. 1786.)

a) Milyen népesedési helyzet jellemezte a Harruckern-birtokot fél évszázaddal korábban?

.....

b) Miért szolgálta Harruckern János báró érdekeit a birtoka benépesítése?

.....

c) Hogyan próbálta „vonzóvá tenni” a birtokára való beköltözést?

.....

d) Milyen következményekkel járt mindez?

.....

3. feladat

A feladat az 1849-es eseményekhez kapcsolódik. Állapítsd meg a három forrás szövegének elemzése és ismereteid segítségével, melyik három állítás nem igaz az alábbiak közül!

„A kapott magas parancs értelmében tegnap este bevonultam ide a dandárral, és a helység alatt táborba szálltam.

A magyar hadifoglyokat ma még nem vehettem át, mert az aradi helyőrség és a Görgey-féle hadtest több más alakulata még nem érkezett ide, és a szükséges átadási okmányok sem voltak még készen; [...].

Bevonulásomkor még fegyvert viselt valamennyi felkelő tiszt, akiknek a száma több mint kétezerre rúg, de pontosan még nem volt megállapítható – csak sürgős figyelmeztetésemre történt meg a lefegyverzésük az oroszok által.

Valamennyi kard és magánfegyver átadását követeltem, hogy Aradra szállíthassam őket; a szolgálati lovak átadását is, mert orosz jóváhagyással ezeket is mindedig használhatták. Több országgyűlési képviselőt, néhány kormánybiztost, sok kormányhivatalnokot is kiszolgáltatnak nekem.

Az előírászerű átadás holnap reggel történik meg, aztán [...] elvonulunk Mácsára, holnapután pedig Aradra.

Az oda való bevonulás módjára vonatkozóan további utasításokat kérek.”

(Wilhelm von Montenuovo császári-királyi vezérőrnagy jelentése Haynau tábornagynak; Gyula, 1849. augusztus 23.)

„Alulírott alázatosan jelenti, hogy gróf Montenuovo vezérőrnagy egy körülbelül kétezer tisztből és tizenegyezer főnyi legénységből álló hadifogoly-szállítmánnyal innen Mácsára elindult, és holnap megérkezik Aradra.

A rosszul összeállított orosz névjegyzékek és az oroszok által bőségesen osztogatott kivételezések miatt a foglyok számát nem sikerült pontosan megtudni. [...]

Damjanich felkelő tábornok betegsége miatt itt visszamaradt; az orvosi bizonyítvány mellékelve. [...].”

(Sigmund von Reischach császári-királyi vezérőrnagy jelentése Haynau tábornagynak; Gyula, 1849. augusztus 24.)

„Damjanich felkelőfőnök a beküldött orvosi bizonyítvány ellenére tábornok úr személyes felelőssége mellett biztos kísérettel ideküldendő, mégpedig úgy, hogy lehetőleg még holnap, f. hó 25-én Aradra érkezen.

Egy tiszt urat ki kell erre jelölni, aki a nevezettet biztonságban idekíséri, és ezért rangjával felel.”

(Haynau utasítása Reischach vezérőrnagynak, Arad, 1849. augusztus 24.)

1. Az oroszok kegyetlenül bántak a foglyaikkal.
2. A császári fő tisztet zavarta, ahogy az oroszok a fogságukba esett honvédtiszteket fogságban tartották.
3. A honvédtisztek lefegyverzését kénytelen volt a beérkező császári-királyi haderő végrehajtani.
4. Montenuovo nem csak katonákat vett át fogolyként az orosz haderőtől.
5. Damjanich Jánossal - lábtörése miatt - megpróbáltak emberségesen bánni, és ebben Haynau is egyetértett.
6. A Gyulán átvett hadifogoly-szállítmány tisztjei között ott voltak a később Aradon kivégzett honvédtábornokok is.